ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΕ ΜΙΑ ΠΡΟΚΛΗΣΗ

Μιλώντας σ' ἕν' ἀπὸ τὰ τελευταῖα φύλλα τοῦ «Νουμᾶ» γιὰ τὸν «Ἀρχιτέκτονα Μάρθα», εἶπα πὼς ἡ ἠθική του βάση μὲ ἀγαναχτεῖ τόσο, ὥστε νὰ ξεχνῶ τὴν τεχνική του. Τὴν ἀφέλειά μου αὐτὴ τὴν πλήρωσα μὲ μιὰ παρεξήγηση ἀπὸ μέρους τοῦ συγγραφέα του. Τούτη μὲ κάνει νὰ δεχτῶ τὴν πρόκλησή του καὶ νὰ τοῦ ἀπαντήσω: "Εστω· ἡ τέχνη δὲν ἔχει οὔτε σκοπό, οὔτε τέλος κοινωνικό. Στὴν ὀμορφιὰ μονάχα θυσιάζει. Μὰ κ' ἔτσι ἀκόμα, ὁ «Ἀρχιτ. Μάρθας» δὲν ἔχει ἔνδυμα γάμου γιὰ τὸ ἱερό της. Εἶναι τόσο ἄσχημος καὶ τεχνικά, ὅσο δὲν τὸ φαντάζεται ὁ συγγραφέας του. Ἕνας αἰσθηματικὸς λυρισμὸς καὶ ξεθωριασμένος ρωμαντισμὸς σμιγμένος μὲ μιὰ τρεχούμενη σκηνικὴ καλαισθησία—δὲ λέω ἐπίτηδες, δὲ λέω ἀπὸ βιθύτερη ψυχικὴ ἀνταπόκριση — γιὰ τοὺς «ἀγαθοὺς ἀστοὺς» καὶ τοὺς σνόμπ, ποὺ θὰ τὸ χειροκροτοῦσαν. Οἱ ὁμιλίες τῶν προσώπων του, ἄβαθες κι ἄδειες, ὅπως κ' οἱ ψυχές τους. Τὸ πνεῦμα τους κοινό, τριμένο. Μοῦ φτάνει νἀναφέρω τὸ μονόλογο τῆς Μίνας (Μιὰ κιθάρα κλαίει μακρυά. Πῶς κλαίει, πῶς κλαίει ἡ κιθάρα), ἢ τὸν ὅμοιο τοῦ ποιητῆ Ζόλα, ποὺ γυρνάει ἀπὸ τὴν Ἀγγλία. Νεόκοπη κάθε ἔκφραση καὶ λέξη. Αὐτὴ ἡ τέχνη γιὰ τὴν ὡραιότητα βρίσκει τὴν πιὸ βαθειά της ἔκφραση στὴ σκηνὴ μεταξὺ Μίνας καὶ Παύλου στὴν α'. πράξη, στὴ σκηνὴ τῆς ἀπαγωγῆς στὴ β'., φθάνει σ' ὕψος λιμπρέτου ἐκεῖ ποὺ ἔρχονται οἱ χωρικοὶ στὴν γ'. νὰ εὐχηθοῦν τὸ εὐτυχισμένο ἀντρόγυνο στὸ ἐξοχικό τους σπίτι, γιὰ νὰ μετωρισθῆ ψηλότερα μὲ τὸ μεθύσι τῆς σαμπάνιας. Αὐτὰ τὰ δείγματα, πιστεύω, φτάνουν.

Ναί, ἔστω· «Μόνος σκοπός τῆς τέχνης εἶν' ἡ ὡραιότης». Μὰ ὁ «Ἀρχιτέκτων Μάρθας» εἶναι ἡ ἄρνησή της, γι' αὐτὸ εἶν' ἄρνηση καὶ τῆς ζωῆς. Ὁ γνησιότερος ποιητὴς ἀκούει, ἀλήθεια, μόνο τὰ ποιητικά του ἔνστιχτα. Μὰ ὅπου αὐτὰ εἶναι γνήσια ποιητικὰ βοηθοῦν μοιραῖα τὴ ζωή. Τοὐλάχιστον ἔτσι ἔγινε ὡς τὰ τώρα, ποὺ ὄντα ἐξαιρετικὰ δὲ γεννήθηκαν ἀκόμα ἀπὸ ἀσπίλες συλλήψεις ἴσκιων. Ἀπὸ τέτια ἔνστιχτα βγῆκαν στὸ φῶς ὅλα τὰ γνήσια ποιητικὰ ἔργα. Καὶ στὸν τόπο μας ἀκόμα. Ἡ «ριζικῶς ἀντικαλλιτεχνικὴ κλπ. κριτική» τὴν ὀμορφιὰ δὲν τὴν ἀρνεῖται· τὴν ἀσχημιὰ καταδικάζει μόνο, τὶς κλίκες, τὶς τεχνοτροπίες, τὶς μεγαλο-ὡραιοπάθειες βρίσκει προϊόντα ἐποχῶν κοινωνικῆς στασιμότητας, ξεπεσμοῦ τῆς τάξης ποὺ φανερώνονται. Ἡ ἀτομιστικὴ φιλοσοφία κ' αἰσθητικὴ εἶναι τὸ πάτημα, ποὺ τοὺς χρειάζεται· γιὰ τοῦτο σέρνονται σ' αὐτές, τὶς ἀγκαλιάζουν καὶ τὶς στένουν εἴδωλά τους.

Τὸ καὶ τό, λέει ὁ Μάτερλιγκ, τὸ λέει ὅμως γιὰ μιὰ ἐσωτερικὴ ζωή, αὐτὴ ποὺ ζήτησα κ' ἐγὼ καὶ δὲν τὴ βρῆκα στὸν «Ἀρχιτέκτονα Μάρθα». Μιὰ πάλη γιὰ κάτι γενναιότερο, ἕνα ἰδανικὸ πιὸ ἀνθρώπινο τοῦ κατηγόρεσα ὅτι δὲν ἔχει. Μιὰ βάση ἠθική, εἶπα, λείπει στὸν ἀγώνα του. Καὶ θέλω νὰ τἀποδίνω περσότερο στὸ χόλιασμα τοῦ συγγραφέα του ἀπ'τὴν κριτική μου, παρὰ σὲ σύγχυση ἰδεῶν, ἂν ἐννοεῖ ὅπως φαίνεται, κ' ἐμὲ μὲ τοὺς ἠθικολόγους κι ὠφελιμιστάς, ποὺ εἰρωνεύεται. Τόπα, νομίζω, καθαρά· ἡ τέχνη εἶναι κοινωνική, τὸ θέλει ἢ δὲν τὸ θέλει κι ὁ βαθμός της πιὸ ψηλὸς ἐκεῖ ποὺ δὲν τὸ θέλει. Αὐτὸ τὸ τέλος της εἶναι στὴ φύση της, γιατὶ εἶναι τῆς ζωῆς καρπός. Ἡ ὀμορφιὰ ἐξυψόνει τὴν ἀνθρώπινη ἀξία κ' ἔτσι ὠφελεῖ τὴ ζωή. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἠθικολογία μου κι ὁ «ὠφελιμισμός» μου.

Τὸ τί λέει ὁ «κάποιος ψυχολόγος» γιὰ τοὺς μεγάλους καλλιτέχνες, ποὺ «θὰ διέπρεπαν ὡς μεγάλοι κακοῦργοι, ἂν δὲν εἶταν καλλιτέχνες», δὲν ξέρω ἂν πρέπει νὰ τὸ πάρω ὡς γνώμη γιὰ ὑποστήριξη τοῦ ἀντικοινωνικοῦ τῆς τέχνης, δὲν ξέρω ἀκόμα ἂν τὴν τέχνη τὴ θέλει τέτια ὁ ποιητὴς τοῦ «Ἀρχιτέκτονα Μάρθα». Ἕνα ξέρω μοναχά, πὼς οἱ μεγάλοι καλλιτέχνες ἔγιναν πάντα ἕνας σταθμὸς προόδου γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα καὶ βῆμα πρὸς τὸ ἰδανικὸ τῆς ὀμορφιᾶς, ποὺ κυνηγάει μὲ τρόπο ἀντίθετο ὁ συγγραφέας τοῦ «Ἀρχιτ. Μάρθα». Ὀμορφιὰ ἀντικοινωνικὴ ἐγὼ τουλάχιστο δὲν τὴ γνωρίζω. Τέτια εἶναι μόνο ἡ ἀσχημιὰ κι ἄσχημο κάθε τι ποὺ δὲν ἔχει ἠθικὴ βάση, δηλ. κάθε ταπεινὸ κ' ἐξευτελιστικὸ γιὰ τὴν ἀξία τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ μιὰ προσπάθεια γιὰ τὴ δόξα μόνο καὶ τὸν πλοῦτο ἠθικὴ δὲν εἶναι, γιατὶ δὲν εἶν' ἀντάξια γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Ὁ Σαίξπηρ δὲ μᾶς παρουσίασε οὔτε τὸν Ἅμλετ, οὔτε τὸ Λήρ, οὔτε τὸ Μάκβεθ ὡς ψυχὲς παλεύουσες γιὰ τὴν ὀμορφιὰ τῆς ζωῆς, ὅπως θέλει τὸν Παῦλο Μάρθα ὁ ποιητής του. Ἂς μὴ συγχύζουμε τὰ ὅρια, οὔτε τὶς ἀναλογίες. Ὁ ἀρχιτέκτων Μάρθας μᾶς προβάλλει ἀγωνιστὴς μὲ τὴ σκληρότητα τῆς μοίρας κ' ἐγὼ θέλησα νὰ τὸν ἀποδείξω πὼς δὲν εἶναι τέτιος. Δὲν εἶναι ἥρωας, εἶπα, μὰ πλουτολάτρης μπουρζοάς, ὄχι ψυχὴ γενναία, εὐγενικὴ κι ὡραία, μὰ κοινή, ἄβαθη κι ἄσχημη. Ἐδῶ εἶναι τὸ ζήτημα κι ἄδικα πάσχει ὁ συγγραφέας του νὰ τὸ φέρῃ ἀλλοῦ, νὰ τὸ σχετίσῃ μὲ παραφροσύνες, μὲ πεσιμισμοὺς καὶ γυιοὺς τῶν ἴσκιων. Ἂν ἤθελε νὰ συζητήσῃ τὴ γνώμη μου, ἂν θέλει, ἀντίθετα μ' αὐτή, νὰ ὑποστηρίξῃ γενικὰ τὸ ἀντικοινωνικὸ τῆς τέχνης, ἔπρεπε νὰ κατέβῃ στὸν ἀγώνα ξέθαρρα καὶ ξάστερα. Ὅσοι ἔχουν πράγματις ἰδανικὰ ζωῆς καὶ τέχνης, πεποίθηση, πίστη, φανατισμὸ σ' αὐτά, ἔτσι κάνουν. Ὄχι γνώμες ἀπὸ δῶ κ' ἐκεῖ γιὰ νὰ στηριξουμε τὸ ἔργο μας, μὰ τὴν ἰδέα μας, τὴν πίστη μας σημαία καὶ λάβαρο. Αὐτὴ κέντρο τῆς πάλης μας καὶ βάση κι ὄχι τὸ ἀτομό μας. Ἀδίκησε τὴ δραματική του τέχνη μὲ τὸ δρᾶμα του, ἂς μὰν ἀδικεῖ ὁ καλός μου φίλος καὶ τὸ κριτικό του πνεῦμα. Ἕτοιμος εἶμαι νὰ τοῦ δώσω κάθε ἐξήγηση, πρόθυμος νἀναιρέσω ὁποια ἀδικία ἔκαμα στὸ ἔργο του, ἂν μοῦ τὸ ἀποδείξῃ, ἂν μὲ ψωτίσῃ ποῦ γελάστηκε ἡ ἀντικαλλιτεχνικὴ κριτική μου.

Εἶν' ἀλήθεια, πὼς τὸ ἀντικοινωνικὸ τοῦ ἔργου του μ' ἔκαμε νὰ τὸ κρίνω. ὅπως τόκρινα· ἔστω ἡ βάση μου ἡ σοσιαλιστική, ἡ ἀντικειμενική, ὄχι τἀτομικιστικὰ ἔνστιχτά μου. Τὴ σοσιαλιστικὴ ἀρχὴ ὅσο ἀφορᾶ γιὰ τοὺς κακούργους, τοὺς δυστυχεῖς ἀρρώστους, ποὺ μιλεῖ ὁ κάποιος ψυχολόγος του, θαρρῶ νὰ τὴν ξέρῃ ὁ συγγραφέας τοῦ «Ἀρχιτέκτονα Μάρθα». Ὄχι-δεσμὰ γι' αὐτοὺς καὶ σίδερα καὶ καρμανιόλες· ἀκίνδυνους στὴν κοινωνία θέλει νὰ τοὺς κάμῃ μόνο. Κι ὁ ὑποφαινόμενος, ἂν ἀποφάσισε νὰ πικράνῃ ἕναν ἀπ' τοὺς πιὸ γλυκούς του φίλους, ἀπὸ ἕνα τέτιο αἴσθημα ὁρμήθηκε Νὰ κάμῃ τὸ δραματικό του κακούργημα ἀκίνδυνο στὸ μέλλον τῆς ρωμαϊκης κοινωνίας. Μὲ τἄγγισμα τοῦ τεχνικοῦ μέρους τοῦ ἔργου του δὲ θέλησε νὰ τὸν πικράνῃ πιὸ πολύ. Τώρα τὸ κάνει, ἀφοῦ τοῦ ἔγινε.... «ἰδιαιτέρα πρόκληση».

ΠΕΤΡΟΣ ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ

Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

Τὶς ἀηδίες τῆς Βουλῆς ἀκολουθήσανε οἱ ἀηδίες τοῦ Τύπου. Σὰ σταυραδέρφια δουλεύουν πάντα αὐτὰ τὰ δυὸ μαλάκια. Κ' ἔτσι ὅ,τι εἰπώθηκε στὴ Βουλὴ κατὰ τοῦ Ψυχάρη καὶ τῆς Δημοτικῆς γλώσσας, ξαναμασσήθηκε καὶ στὸν Ἀθηναϊκο τύπο.

— Ἡ «Ἑστία», σοφώτατα καθὼς πάντα, μᾶς πληροφόρησε πὼς ἡ γλώσσα τοῦ Ψυχάρη εἶναι ἀνόητη καὶ σαχλή. Φυσικά· ἂν τὸν ἀγώνα ὑπὲρ τῆς Δημοτικῆς δὲν τὸν ἔκανε ὁ Ψυχάρης μὰ ὁ κ. Στρέϊτ λ. χ. ἢ ὁ κ. Ζ. Μάτσας, τότε δὲ θἄτανε σαχλὸς οὔτε ἀνόητος· θἄτανε ἐθνικώτατος καὶ σοφώτατος.

— Θέλουμε νὰ ποῦμε δηλ. πὼς στὸν τόπο μας καὶ στὸν τύπο μας μόνο οἱ Τραπεζῖτες ἔχουνε δίκιο—ἢ τὸ πολὺ πολὺ καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Σνάϊδερ-Καννὲ (7 χιλ. φράγκα χρ. πήρανε ἀρκετὲς Ἀθηναϊκες ἐφημερίδες ἀπὸ δαύτους γιὰ νὰ ὑποστηρίξουν τὰ κανόνια τους κτλ.).

— Ὁ Ψυχάρης ἂν τἄχει καλὰ μὲ τὸ ναύαρχο Φουρνὲ πρέπει νὰ τὸν κατηφέρει νὰ ξεσπαθώσει ὑπὲρ τῆς Δημοτικῆς γλώσσας. Τότε ἡ «Ἑστία» πρώτη πρώτη θἂν τοῦ ἀναγνωρίσει τὸ δίκιο

— Μὰ ἐπιτέλους, Θέ μου, δὲ θὰ βρεθεῖ κανένας μάγερας τοῦ Παλατιοῦ νἀρθεῖ μὲ τὸ μέρος μας; Δὲν παίρνει μὲ κανένα ἀπὸ δαύτους ἐντερβιοῦ ἡ «Ἑστία;»

— Ὁ ἑκατομμυριοῦχος καὶ ἀριστοκρατικώτατος διευθυντὴς τοῦ «Ἐμπρὸς» σὲ ἄρθρο του τὴν περασμένη Τετράδη μᾶς ἀποκάλεσε ὅλους τοὺς δημοτικιστάδες «πειναλέους στρουθούς». Μὰ γιατί; Μήπως πέσαμε καὶ μεῖς ποτὲ στὰ χρήματα τοῦ Μακεδονικοῦ Κομιτάτου; Ἢ μήπως θελήσαμε νὰ πουλήσουμε ποτὲ κανένα ξεχαρβαλωμένο πιεστήριό μας στὸ Δημόσιο; Δὲν τὰ λέμε ἐμεῖς αὐτά. Τοῦ τὰ εἶπαν ἄλλοτες οἱ «Ἀθῆναι» καὶ ὁ «Χρόνος». Καὶ τοῦ τὸ ἀποδείξανε μάλιστα.

— Μέλη τῆς κριτικῆς ἐπιτροπῆς ποὺ θὰ ἐφαρμόσει τὸν καινούριο νόμο γιὰ τὰ δ.δακτικὰ βιβλία διώρισε ἡ Φιλοσοφικὴ Σχολή, μαζὶ μὲ ἄλλους καὶ τοὺς κ. κ. Μιστριώτη κα Βάλβη. Δηλ. πάνου κάτου τὸ ἴδιο σὰ νὰ φτειάσεις ἕνα θωρηχτὸ πρώτης σειρᾶς καὶ νὰ βάλεις μπαλωματῆδες νἀν τὸ κυβερνήσουν κ' ἕνα εὐζωνικὸ τάγμα γιὰ ναῦτες του.

—Βγῆκε σὲ βιβλίο ἡ «Γλώσσα καὶ Ζωή» τοῦ Ἐλισαίου Γιανίδη καὶ πουλιέται στὰ γραφεῖα μας 2 δραχμές. Γιὰ τὸ βιβλίο αὐτὸ θὰ γράψει στὸ «Νουμᾶ», κρίνοντάς το καὶ δείχνοντας τὴ μεγάλη ἀξία του, ὁ συνεργάτης μας Σπύρος Ἀναστασιάδης.

— Τὸ φύλλο τῆς ἄλλης Κυριακῆς θὰ βγεῖ μὲ δώδεκα σελίδες.

— Ἀπότυχε, μᾶς λένε κλαίγοντας οἱ φημερίδες, τὸ Κομιτάτο τῆς Ἀποκριᾶς κ' ἔτσι πάει πιά, ἀποκριὰ φέτος δὲ θἄχουμε.

— Μα τί πειράζει; Μᾶς μένει πάντα ἡ Βουλὴ ποὺ ἴσιε ἴσια μὲ τὸ ἄνοιγμα τοῦ Τριωδιοῦ ἀρχίνησε νὰ μασκαρευεται.

— Στὸν πρόλογο τοῦ Ἐρταλιώτη («Νουμᾶς» ἀριθ. 280, σελ. 4, στήλη 1, ἀρχὰ 41) πρέπει νὰ διορθωθοῦν τὰ «φουσκωμένα εἴδωλα» σὲ «φασκιωμένα εἴδωλα τῆς ἐθνικῆς ἱστορίας μας κτλ.» ποὺ ναι τὸ σωστό.

Ο ΙΔΙΟΣ

ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ

κ. Κ. Δελ. Ἀλεξάντρεια. Λάβαμε τὴ συντρομη τοῦ 908 καὶ εὐχαριστοῦμε.—**κ. Ἐλ Γρ.** Ὁ Στάης πασᾶς τὴ Δευτέρα βράδι στὴν ἀποκριάτικη συνεδρίαση τῆς Ἑλληνικῆς Βουλῆς διαβασε ἀπὸ τὸ «Ταξίδι» τοῦ μεγάλου Ψυχάρη, τοῦτη τὴ φράση «Ὁ ἥλιος ἀνάτελνε τότες στὴ ζωή μου» καὶ δήλωσε πὼς αὐτὰ δὲν εἶναι Ἑλληνικὰ καὶ γι' αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ προχωρέσει. Ἔβρισε δηλ. Βουργάρους τοὺς ψηφοφόρους του ποὺ τετια γλώσσα μιλοῦνε. Ναν τὴ νιώσανε ἄραγες οἱ ψηφοφόροι του τὴ βαριὰ βρισιά;—**κ. Ν.** Ὁ φίλος Θανάσης Κατραπάνης μᾶς στέλνει τὸ ἀκόλουθο χαρακτηριστικὸ ἐπίγραμμα γιὰ τὸ Σάβα:

Σᾶς βεβαιώνω τἀπορῶ
μὲ τὸν καημένο Σάθα.
Ρωμιὸς γραφιᾶς νὰ γεννηθεῖ
καὶ νὰ ντυθεῖ μὲ ψάθα.

κ. κ. Γ. Ζεϊβ., Ν. Παδ. καὶ **Α. Ἀλ.** στὴ Μυτιλήνη. Λάβαμε τὶς συντρομὲς ποὺ μᾶς στείλατε καὶ σᾶς εὐχαριστοῦμε.

ΛΑΧΕΙΟΝ
ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΤΟΥ 1908

4	ΜΕΓΑΛΑ ΚΕΡΔΗ	ΕΞ	100,000	Δρ.	400,000
4	»	»	25,000	»	100,000
4	»	»	10,000	»	40,000
12	»	»	5,000	»	60,000
20	»	»	1,000	»	20,000
1644	»	»	100	»	164,400
2312	»	»	0	»	115,600
4000	ἐν ὅλῳ κέρδη ἀξίας δραχμῶν.....				900,000

Μέχρι τῆς πρώτης κληρώσεως (27]10 Ἀπριλίου 1908) θὰ ἐκδοθῶσι **μόνον** 500,000 **τετραδράχμων γραμματίων** ὑπ' ἀριθ. 1—300,000. **Μόνον οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι θὰ τεθῶσιν ἐντὸς τῆς κληρωτίδος κατὰ τὴν κλήρωσιν ταύτην.** Κατόπιν θὰ ἐκδοθῶσι **μονόδραχμα** γραμμάτια ἰσχύοντα διὰ μίαν ἐκ τῶν τριῶν τελευταίων κληρώσεων, ὑπ' ἀριθ. 300,000 ἄχρις 1,000,000, θὰ προστεθῶσι δὲ ἐντὸς τῆς κληρωτίδος καὶ οἱ ἀντίστοιχοι ἀριθμοί.

Γραμμάτια πωλοῦνται. Εἰς τὰ δημόσια ταμεῖα καὶ λοιπὰς δημοσίας ἀρχάς, εἰς τὰς Τραπέζας, εἰς τοὺς σταθμάρχας καὶ σταθμάρχας τῶν σιδηροδρόμων, τοὺς διαχειριστὰς τῶν μονοπωλίων καὶ τὰ πρακτορεῖα τῶν ἐφημερίδων πρὸς **δραχμὰς τέσσαρας** ἕκαστον, ἰσχύον διὰ τὰς τέσσαρας κληρώσεις καὶ πρὸς **δραχμὴν μίαν** ἕκαστον γραμμάτιον, ἰσχύον διὰ μίαν ἐκ τῶν τριῶν τελευταίων κληρώσεων.

Διὰ πᾶσαν πληροφορίαν ἢ ζήτησιν γραμματίων ἀπευθυντέον εἰς τὸ **Γραφεῖον τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου καὶ τῶν Ἀρχαιοτήτων**, ὑπουργεῖον Οἰκονομικῶν εἰς Ἀθήνας. Ἡ πώλησις τῶν γραμματίων ἄρχεται ἀπὸ 1]14 Ἰανουαρίου 1908.

Ὁ διευθύνων τμηματάρχης
Γ. Ν. ΚΟΦΙΝΑΣ